

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/teksty/128340,Wielki-Postoj-Wysilki-Ligi-Kobiet-na-rzecz-emancypacji-Romek.html>

Romowie na jarmarku po procesji Bożego Ciała w Łowiczu, 1975 r. Zdjęcie z kolekcji fotografii Jana Hausbrandta (fot. z zasobu IPN)

ARTYKUŁ

Wielki Postój. Wysiłki Ligi Kobiet na rzecz „emancypacji” Romek

OKRES HISTORYCZNY

(1948-1956) Stalinizm w Polsce

Autor: ANNA MARCINKIEWICZ-KACZMARCZYK

14.09.2026

W okresie powojennym jednym z celów polityki władz PRL była asymilacja

Romów. Akcję przymusowego osiedlania koczowniczych grup romskich, uspołeczniania i zatrudniania w zakładach państwowych rozpoczęto już w latach 1950-1952.

W latach 1957-1959 rozważano nawet uchwalenie ustawy zakazującej koczownictwa, ale ostatecznie nie zdecydowano się na ten krok. Po 1960 r. nastąpiła intensyfikacja działań zmierzających do rozwiązania tego zagadnienia.

Przymusowe osiedlanie

W marcu 1964 r. przeprowadzono tzw. akcję „Wielki Postój” z udziałem MO, w trakcie której zatrzymywano tabory i przymusowo osiedlano rodziny romskie w różnych częściach kraju.

Do akcji przymusowej asymilacji Romów władze włączyły również Ligę Kobiet –prorządową organizację kobiecą. W marcu 1964 r. Zarząd Główny Ligi Kobiet przesłał do zarządów terenowych LK przygotowane przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych informacje na temat aktualnej sytuacji rodzin cygańskich i zalecił członkiniom organizowanie pomocy tym rodzinom w trakcie akcji przymusowego osiedlania.

Obok opieki medycznej i wsparcia materialnego członkinie Ligi miały kłaść nacisk na „aktywizację zawodową Cyganek, które są jedynymi żywicielkami rodzin poprzez wychowawcze oddziaływanie na środowisko i skłanianie Cyganek do podejmowania stałej pracy zawodowej” oraz zapewniać im:

„poradnictwo prawno-społeczne, aby stworzyć w ten sposób kobiecie cygańskiej możliwości i warunki do wyzwania się spod opieki przywódców plemienia i innych”.

**Romowie na jarmarku po procesji
Bożego Ciała w Łowiczu, 1975 r.
Zdjęcie z kolekcji fotografii Jana
Hausbrandta (fot. z zasobu IPN)**

**Kapela romska przed wejściem do
pałacu Prymasowskiego na ulicy
Senatorskiej w Warszawie, 1981
r. Zdjęcie z kolekcji fotografii Jana
Hausbrandta (fot. z zasobu IPN)**

**Kapela romska przed wejściem do
pałacu Prymasowskiego na ulicy
Senatorskiej w Warszawie, 1981
r. Zdjęcie z kolekcji fotografii Jana
Hausbrandta (fot. z zasobu IPN)**

Pozorowane działania

Biorąc pod uwagę specyficzną mentalność oraz tradycje i obyczaje Romów nietrudno zauważyć, że niezależnie od zaangażowania Ligi Kobiet w tę akcję, prawdopodobieństwo uniezależnienia się kobiet z tego środowiska było niewielkie.

W praktyce, członkinie organizacji nie podjęły żadnych poważniejszych działań, ograniczając się głównie do udzielania pomocy medycznej i materialnej.

W praktyce, członkinie organizacji nie podjęły żadnych poważniejszych działań w tym zakresie, ograniczając się głównie do udzielania pomocy medycznej i materialnej.

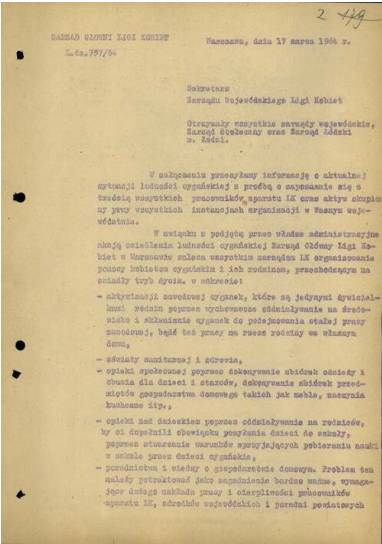
Fakt ten potwierdza sprawozdanie z 1964 r. zatytułowane „Informacja o działalności Ligi Kobiet w zakresie opieki zdrowotnej i sanitarnej, opieki społecznej i oświaty sanitarnej”. Zajęto się wówczas głównie stanem zdrowotnym kobiet i dzieci – przeprowadzono badania lekarskie, kontrolę dentystyczną, szczepienia ochronne. Ponadto, zorganizowano kilka akcji charytatywnych – zbiórek odzieży i żywności oraz udzielono wsparcia finansowego najbardziej potrzebującym.

W zasadzie jedynym istotnym efektem działań podjętych przez władze i Ligę Kobiet w 1964 r. było objęcie ludności romskiej opieką lekarską i społeczną, ale trwało to tylko do 1980 r.

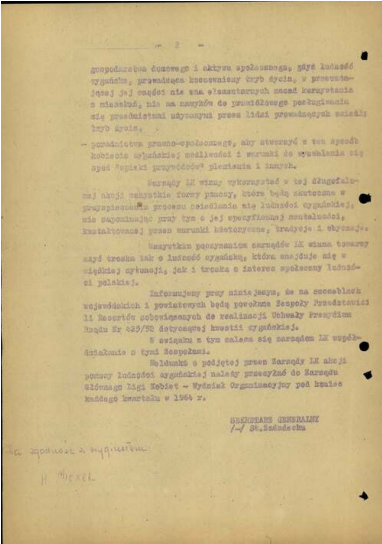
Duży nacisk kładziono na „wytrobienie wśród ludności cygańskiej nawyków higienicznych”, co było, jak podkreślono w sprawozdaniu, bardzo trudne. Jednym ze sposobów zachęcenia kobiet romskich do przestrzegania zasad higieny było zorganizowanie konkursu na najczystsze mieszkanie. Konkurs trwał dwa

lata, miał miejsce w województwie koszalińskim i przyniósł „zadowalające efekty”.

W zasadzie jedynym istotnym efektem działań podjętych przez władze i Ligę Kobiet w 1964 r. było objęcie ludności romskiej opieką lekarską i społeczną, ale trwało to tylko do 1980 r. W ostatnich latach PRL niewydolność gospodarcza państwa i kryzys polityczny w kraju uniemożliwiał zapewnianie Romom skutecznej pomocy.

**Pismo Zarządu Głównego Ligi
Kobiet dotyczące udzielenia
pomocy w asymilacji ludności
romskiej. Warszawa, 17 marca
1964 r. (z zasobu IPN)**

**Pismo Zarządu Głównego Ligi
Kobiet dotyczące udzielenia
pomocy w asymilacji ludności
romskiej. Warszawa, 17 marca
1964 r. (z zasobu IPN)**

W wolnej Polsce liczba Romów waha się pomiędzy 12,7 tys. do 35 tys. Społeczność jest rozproszona terytorialnie, ale prowadzi osiadły tryb życia.

* * *

W materiałach Archiwum IPN można znaleźć fotografie ludności romskiej, a także materiały Ligi Kobiet dotyczące pomocy udzielanej ludności romskiej.

Więcej interesujących materiałów na profilu **Archiwum IPN**

COFNIJ SIĘ